



## Determination of Supplying Ways of Breeding Animals for Sheep Enterprises in Ordu Province

Sezai Alkan<sup>1,a,\*</sup>, Zeki Türkmen<sup>2,b</sup>

<sup>1</sup>Department of Animal Science, Faculty of Agriculture, Ordu University, 52200 Ordu, Turkey

<sup>2</sup>Provincial Directorate of Agriculture and Forestry, 52200 Ordu, Turkey

\*Corresponding author

ARTICLE INFO	ABSTRACT
<p><i>Research Article</i></p> <p>Received : 17/03/2020 Accepted : 30/04/2020</p> <p><i>Keywords:</i> Ordu province Sheep enterprise Breeding animal Surveys Duration of breeding</p>	<p>In this study, it was aimed to determine the ways of supplying breeding animals for sheep enterprises in Ordu. In the research, enterprises with a minimum size of 80 heads have been taken into consideration. Random selection method was used in determining the enterprises and face-to-face surveys were conducted in 86 enterprises. 37.21% of the enterprise owners met their breeding coach needs from their own enterprises, while 33.72% met from their own enterprise + neighboring enterprises. Moreover, it was determined that 52.33% of the enterprise owners met their breeding female animal needs from their own enterprise, whereas 22.08% and 12.79% met from their own enterprise + neighboring enterprise and from their own enterprise + state enterprise, respectively. According to the results, 58.14% of breeders (50 enterprises) keep breeding female animals for more than 5 years in the herd and 41.86% of breeders (36 enterprises) keep them between 3-5 years. Breeding male animals are kept in the herd for more than 5 years in 47.67% of enterprises (41 enterprises) and for 3-5 years in 41.86% of enterprises (36 enterprises). In only 10.47% of enterprises, breeding male animals are used in the herd as breeding for less than 3 years.</p>

Türk Tarım – Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi, 8(6): 1385-1390, 2020

## Ordu İlindeki Koyunculuk İşletmelerinde Damızlık Hayvan Temin Yollarının Belirlenmesi

MAKALE BİLGİSİ	ÖZ
<p><i>Araştırma Makalesi</i></p> <p>Geliş : 17/03/2020 Kabul : 30/04/2020</p> <p><i>Anahtar Kelimeler:</i> Ordu ili Koyunculuk işletmesi Damızlık hayvan Anket Damızlık süresi</p>	<p>Bu çalışmada, Ordu ilindeki koyunculuk işletmelerinin damızlık hayvan temin yollarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada, en az 80 baş sürü büyüklüğüne sahip işletmeler dikkate alınmıştır. İşletmelerin belirlenmesinde rastgele seçim yöntemi kullanılmış ve toplam 86 işletmede yüz yüze anket çalışması yapılmıştır. İşletme sahiplerinin %37,21'i damızlık koç ihtiyacını kendi işletmesinden, %33,72'si ise kendi işletmesinden + komşu işletmeden karşılamaktadır. Yine, işletme sahiplerinin %52,33'ünün damızlık dişi hayvan ihtiyacını kendi işletmesinden, %22,08'inin kendi işletmesi + komşu işletmeden ve %12,79'unun ise kendi işletmesi + devlet işletmesinden karşıladığı belirlenmiştir. Yetiştiricilerin %58,14'ü (50 işletme) damızlık dişi hayvanlarını sürüde 5 yıldan fazla, %41,86'sı ise (36 işletme) 3-5 yıl arasında tutmaktadırlar. Damızlık erkek hayvanlar işletmelerin %47,67'sinde (41 işletme) 5 yıldan fazla, %41,86'sında ise (36 işletme) 3-5 yıl arasında sürüde tutulmaktadır. İşletmelerin sadece %10,47'sinde damızlık erkek hayvanların 3 yıldan daha az süre damızlık olarak sürüde kullanılmaktadır.</p>

<sup>a</sup> [sezaialkan61@gmail.com](mailto:sezaialkan61@gmail.com)

<sup>b</sup> <http://orcid.org/0000-0003-0601-0122>

<sup>a</sup> [yet1352@gmail.com](mailto:yet1352@gmail.com)

<sup>b</sup> <http://orcid.org/0000-0002-1626-1016>



## Giriş

Orta Asya'dan Anadolu'ya kadar Türk topluluklarının ekonomik ve sosyal yaşamında koyun yetiştiriciliği önemli bir yer tutmaktadır. Koyunlar meradan en etkin şekilde yararlanabilen, yılın büyük bir bölümünde merayı kullanabilen, az sermaye ile iş imkânı sağlayabilen ve Türkiye'nin coğrafik yapısına son derece uygun hayvanlardır. Koyun yetiştiriciliği özellikle geçim kaynakları sınırlı olduğu ve bitkisel üretim için uygun koşulların bulunmadığı yörelerde diğer hayvan türlerinin değerlendiremediği bitkileri et, süt, yapağı ve kıl gibi ürünlere dönüştürerek bu bölgelerde yaşayan insanlara önemli gelir kaynağı oluşturmaktadır. Aynı zamanda, koyun yetiştiriciliğinin Türkiye'de ekstansif koşullarda yapılması sebebiyle, koyun organik hayvansal üretime en uygun hayvan türlerinden biridir (Hanoğlu, 2011; Kaymakçı, 2013; Tozlu Çelik, 2016; Bakır ve ark. 2017; Özyürek ve ark. 2018).

Toplumların başlıca besin maddesi gereksinimlerinin karşılanmasında önemli yere sahip olan hayvansal üretim, farklı bölge ve toplumlara göre değişen çok çeşitli üretim sistemleriyle sürdürülmektedir. Toplumlar arası gelişmişlik düzeyinin farklılığı nedeniyle ortaya çıkan hayvansal ürünlere olan gereksinim ve tüketim arasındaki dengesizlik, dünya genelinde hızla çözümlenmesi gereken önemli bir sorun haline gelmiştir. Mera alanlarının daralması, çoban bulmada zorluklar ve yüksek çoban ücretleri, kentlere yoğun göç nedeniyle işletme sayısında ve genç nüfustaki azalma, girdi maliyetlerindeki artışlar, yetersiz örgütlenme, pazar koşullarının yetiştirici aleyhine gelişmesi, damızlıkçı işletmelerin yetersiz olması, büyükbaş hayvan yetiştiriciliğine göre bu sektörün destek ve teşviklerden yeterince yararlanamaması gibi etmenler günümüzde küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin yapısal durumunu biçimlendirmektedir (Cengiz ve ark., 2015; Ceyhan ve ark. 2015).

Doğu Karadeniz Bölgesi engebeli ve dağlık bir arazi yapısına sahip olmasına bağlı olarak yeterli genişlikte ve kalitede ekilebilir araziye sahip olmadığından, büyükbaş hayvan yetiştiriciliğinden daha çok, küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin yapılmasına imkân sağlamaktadır. Bölgedeki arazi engebeli ve yetersiz olması burada yaşayan insanların farklı tarımsal faaliyetlerde bulunma imkânlarını oldukça sınırlamaktadır. Bu sebeple küçükbaş hayvan yetiştiriciliği özellikle yılın her döneminde gelir sağlaması ve verimsiz arazilerin değerlendirilmesi bakımından bu bölge insanı için önemli bir gelir kaynağı oluşturmaktadır.

Bu araştırmada, Ordu ili sınırları içerisinde koyunculuk faaliyetinde bulunan işletmelerin damızlık hayvan temin yollarının belirlenmesi amaçlanmıştır.

## Materyal ve Yöntem

Araştırmada anket yapılacak işletmeler belirlenirken, koyunculuk faaliyetini ana gelir kaynağı olarak gören ve en az 80 baş sürü büyüklüğüne sahip işletmeler dikkate alınmıştır. Araştırma sonuçlarının Ordu ilinin genel durumunu yansıtabilmesi için anket çalışması koyunculukun en yoğun yapıldığı yerlerdeki (Altınordu, Ulubey, Fatsa, Aybastı) işletmelerde yapılmıştır. İşletmelerin belirlenmesinde rastgele seçim yöntemi

kullanılmış olup toplam 86 işletmede yüz yüze anket çalışması yapılmıştır.

Anketlerden elde edilen verilerin değerlendirilmesinde SPSS İstatistik Paket Programı kullanılmıştır ( SPSS, 2008).

## Bulgular ve Tartışma

İşletme sahiplerinin demografik özelliklere göre dağılımı Çizelge 1'de verilmiştir.

Çizelge 1'de görüldüğü gibi işletme sahiplerinin %30,23'ünün 25-40 yaş arasında, %34,88'inin 41-55 yaş arasında ve 56 yaşından büyük olan işletme sahiplerinin oranının ise %34,88 olduğu belirlenmiştir. Çizelgede görüldüğü gibi Ordu ili çoğunlukla ata erkil yapıya sahip olduğundan sadece bir işletmenin sahibi kadın işletmeci (%1,16) olup diğer işletme sahiplerinin tamamı erkeklerden (%98,84) oluşturmaktadır. İşletmelerin %36,05'inde hane halkı sayısının "4 ve 4 kişiden az", %34,88'in "5-6 kişi" ve %29,07'sinde ise hane halkı sayısının "7 ve 7 kişiden fazla" olduğu saptanmıştır. İşletme sahiplerinin %18,60'ının Emekli Sandığı, %52,33'ünün SGK güvencesine sahip olduğu, %29,07'sinin ise herhangi bir sosyal güvencesinin olmadığı belirlenmiştir. Yine Çizelgede görüldüğü üzere, işletme sahiplerinin önemli bir kısmını (%59,30) ilkökul mezunları oluşturmaktadır. Ayrıca, ankete katılan işletme sahiplerinin %18,60'ının ortaokul, %15,12'inin lise mezunu olduğu, %2,33'ünün okuryazar olduğu ve %4,65 oranında yetiştiricinin okuryazar olmadığı ve işletme sahiplerinden hiç birinin ise üniversite mezunu olmadığı tespit edilmiştir. Aylık gelir incelendiğinde ise işletme sahiplerinin %32,56'sının aylık gelirinin 500-1500 lira arasında, %40,70'inin 1501-2500 lira arasında, %16,28'inin 2501-3500 lira arasında ve %10,47'sinde ise 3501 liradan fazla olduğu belirlenmiştir.

Bilginturan ve Ayhan (2009) tarafından Burdur ilinde yapılan araştırmada, koyun yetiştiricilerinin %90,3'ünü ilkökul, %7,7'sini lise, %0,5'ini yüksekökul mezunlarının oluşturduğu ve %1,5'inin de okuryazar olmadığı belirlenmiştir. Yine aynı çalışmada koyunculuk işletmelerin %8,2'sinde hane halkı sayısının 1 kişi, %17'sinde 2 kişi, %38,7'sinde 3 kişi ve %36,1'inde 4 ve 4 kişiden fazla ve ortalama yaşın 46,74 yıl olduğu tespit edilmiştir.

Karakaya ve Kızıloğlu (2014) tarafından Bingöl ilinde yapılan araştırmada, incelenen işletmelerde yetiştiricilerin %52,7'sinin 30-50 yaş arasında, %49,7'sinin ilkökul mezunu, %9,3'ünün okuryazar olmadığı ve hanedeki birey sayısının işletmelerin %75'inde 4 kişiden fazla olduğu belirlenmiştir. Özyürek ve ark. (2018) Erzincan ilinde yaptıkları çalışmada, yetiştiricilerin yaş ortalamasının 41,6 yıl, yetiştiricilerin %4,9'unun okuryazar, %63,1'inin ilkökul, %27,2'sinin lise ve %4,8'inin ise yüksekökul-lisans mezunu olduğunu tespit etmişlerdir. Koyunculuk faaliyetiyle ilgili daha önce yürütülen bazı çalışmalarda, üreticilerin büyük çoğunluğunun 35 ile 50 yaş aralığında olduğu belirlenmiştir (Dayan, 2007; Boz, 2013; Karakaya ve Kızıloğlu 2014). Doğu Akdeniz Bölgesi ile Ardahan ve Niğde illerinde yürütülen çalışmalarda, koyun yetiştiriciliği yapan üreticilerin %50'sinden fazlasının

ilkokul mezunu olduğu saptanmıştır (Boz, 2013; Ceyhan ve ark. 2015; Demir ve ark. 2015).

Özsayın ve Everest (2019) tarafından Gökçeada’da yapıla araştırmada, koyun yetiştiriciliği yapan yetiştiricilerin %37,6’sının 33-45 yaş arasında, %29,6’sının 46-59 yaş arasında, %23,2’sinin 60 yaş ve üzerinde ve %9,6’sının ise 20-32 yaş arasında olduğu belirlenmiştir. Yine bu araştırmada, koyun yetiştiriciliği yapan yetiştiricilerin %47,2’sinin ilkökul, %23,2’sinin ortaokul, %20,8’inin lise, %3,2’sinin yüksekokul ve %5,6’sının ise üniversite mezunu olduğu belirlenmiştir. Yetiştiricilerin %42,4’ünde hane halkı sayısının 1-3 kişi arasında, %46,4’ünde 4-6 kişi arasında, %11,2’sinde 7 kişi ve üzerinde olduğu ve ortalama hane halkı büyüklüğünün ise 4,2 kişi olduğu tespit edilmiştir. Yetiştiricilerin koyunculuktan elde ettikleri gelir, işletmelerin %30,4’ünde 20.001TL-30.000TL arasında, %24,0’ünde 30.001TL-40.000TL arasında, %12,8’inde 10.001TL-20.000TL arasında, %11,2’ünde ise 0-10.000TL ve %11,2’sinde 40.001TL-50.000TL ve %10,4’ünde ise  $\geq$ 50.001 olarak belirlenmiştir.

Ceyhan ve ark. (2015) tarafından Niğde ilinde yapılan araştırmada, koyun yetiştiriciliği yapan yetiştiricilerin %68,8’inin ilkökul, %14,5’inin ortaokul, %12,5’inin lise ve %4,2’sinin de okur yazar olduğu belirlenmiştir. Koyuncu ve ark. (2006) yaptıkları bir araştırmada, Çanakkale ilindeki yetiştiricilerin %65’inin ilkökul, %10’unun ortaokul, %25’inin ise lise mezunu olduğunu saptamışlardır. Şahin ve Olfaz (2019) Tokat ilinde 94 yetiştiriciyle yaptıkları araştırmada, yetiştiricilerin %96,8’ini erkeklerin, %3,2’sini kadınların oluşturduğunu, yetiştiricilerin %44,8’inin ilkökul ve %20,2’sinin ise lise mezunu olduğunu belirlenmiştir. Karakuş ve Akkol (2013) tarafından Van ilinde yapılan bir araştırmada, yetiştiricilerin, %46,10’unun ilkökul, %17,88 ortaokul, %7,05’inin lise, %0,76’sının üniversite mezunu, %27,20’sinin okuryazar ve %1,01’inin ise okuryazar olmadığı tespit edilmiştir.

İşletme sahiplerinin damızlık koçlarını temin etme yolları Çizelge 2’ verilmiştir.

Çizelge 1. İşletme sahiplerinin demografik özellikleri

Table 1 Demographic characteristics of enterprise owners

Özellikler	Seçenekler	n	%
Yaş	25-40 arası	26	30,23
	41-55 arası	30	34,88
	56 ve üstü	30	34,88
Cinsiyet	Erkek	85	98,84
	Kadın	1	1,16
Hane Halkı	4 ve altı	31	36,05
	5-6	30	34,88
	7 ve üstü	25	29,07
Sosyal Güvence	Emekli Sandığı	16	18,60
	SGK	45	52,33
	BAĞ-KUR	0	0,00
	Yok	25	29,07
Eğitim Durumu	Okuryazar değil	4	4,65
	Okuryazar	2	2,33
	İlkökul	51	59,30
	Ortaokul	16	18,60
	Lise	13	15,12
	Üniversite	0	0,00
Aylık Gelir (TL)	500-1500	28	32,56
	1501-2500	35	40,70
	2501-3500	14	16,28
	3501 ve üstü	9	10,47

Çizelge 2. İşletmelerin damızlık erkek hayvan temin yolları

Table 2 Supplying ways of breeding male animals

Seçenekler	Sayı	Yüzde (%)
Kendi işletmemden	32	37,21
Komşu işletmeden	1	1,16
Kendi işletmem + Komşu işletme	29	33,72
Kendi işletmem + Devlet	9	10,47
Kendi işletmem + Komşu işletme + Pazar	4	4,65
Kendi işletmem + Komşu işletme + Devlet	2	2,33
Kendi işletmem + Pazar + Devlet	5	5,81
Kendi işletmem + Komşu işletme + Pazar + Devlet	4	4,65
Toplam	86	100,00

Çizelge 3. İşletmelerin damızlık dişi hayvan temin yolları

Table 3 Supplying ways of breeding female animals

Seçenekler	Sayı	Yüzde (%)
Kendi işletmeden	45	52,33
Komşu işletmeden	1	1,16
Kendi işletmem + komşu işletme	19	22,08
Kendi işletmem + Devlet	11	12,79
Kendi işletmem + Komşu işletme + Pazar	2	2,33
Kendi işletmem + Komşu işletme + Devlet	3	3,49
Kendi işletmem + Pazar + Devlet	2	2,33
Kendi işletmem + Komşu işletme + Pazar + Devlet	3	3,49
Toplam	86	100,00

Çizelge 4. Damızlık dişi hayvanların işletmede damızlık olarak kullanılma süreleri

Table 4 Duration of using for breeding female animals

Süre	Sayı	Yüzde (%)
1-3 yıl arası	0	0,00
3-5 yıl arası	36	41,86
5 yıldan fazla	50	58,14
Toplam	86	100,00

Çizelge 2’de görüldüğü gibi işletme sahiplerinin %37,21’i damızlık koç ihtiyacını kendi işletmesinden, %33,72’si ise kendi işletmesinden ve komşu işletmeden karşılamaktadır. Çizelgeden anlaşıldığı gibi, yetiştiriciler damızlık ihtiyaçlarının önemli bir kısmını kendi işletmesinden ya da komşu işletmelerden karşılamaktadır. Özellikle de erkek damızlık hayvan ihtiyaçlarının karşılanması için devlet üretme çiftliklerinde üretilen pedigrili damızlık hayvanlardan yeterince yararlanmadıklarını ya da yararlanmadıklarını söyleyebiliriz.

Dönmez (2008) tarafından Bursa ilinde yapılan bir araştırmada, yetiştiricilerin %40,4 gibi bir oranla kendi işletmelerinde yetişen dişi hayvanları damızlık olarak kullandıkları belirlenmiştir. Ayrıca, damızlık teminlerinin %6,4’ünü komşu işletmelerden, %2,1’ini devlet üretme çiftliklerinden temin etme yoluna gitmektedirler. Bu kaynakların tümünü kullanan işletmelerin oranı ise en büyük paya (%51,1) sahiptir. Bilginturan ve Ayhan (2009) tarafından Burdur ilinde yapılan araştırmada, yetiştiricilerin önemli bir kısmının (%91,2) damızlık hayvan ihtiyacını kendi işletmesinden karşıladığı belirlenmiştir. Yine aynı çalışmada, ihtiyaç duyulan damızlık hayvanların %5,2’sinin komşu işletmeden, %1’inin devlet üretme çiftliklerinden ve %2,6’sının ise çevre pazarlardan karşılandığı tespit edilmiştir.

Çizelge 3’de verildiği, işletme sahiplerinin %52,33’ü damızlık dişi hayvan ihtiyacını kendi işletmesinden, %22,08’i kendi işletmesi + komşu işletmeden ve %12,79’u ise kendi işletmesi + devlet işletmesinden karşılamaktadır. Erkek damızlık hayvan ihtiyaçlarının karşılanmasında olduğu, dişi damızlık hayvan ihtiyaçlarının karşılanmasında da devlet üretme çiftliklerinde üretilen pedigrili damızlık hayvanlardan yeterince yararlanmadıklarını ya da yararlanmadıklarını söyleyebiliriz.

Dönmez (2008) tarafından Bursa ilinde yapılan araştırmada, işletmelerin damızlık koç ihtiyaçlarının %8,5’ini kendi işletmesinden, %6,4’ünü komşu işletmeden, %23,4’ünü çevre pazarlardan ve %4,3’ünü ise

devlet işletmelerinden karşıladığı ve eldeki tüm kaynakları kullanan işletmelerin oranının ise (%57,4) en yüksek olduğu belirlenmiştir.

Yetiştiricilerin devlet elindeki pedigrili ve her türlü hastalıktan arı olan damızlık koçları yeterli düzeyde tercih etmedikleri, damızlık koç alırken daha ziyade fenotipik özelliklerine göre koç seçtiklerini söylemek olasıdır. Şahin ve Olfaz (2019) tarafından yapılan araştırmada, incelenen işletmelerin damızlık erkek ve dişi hayvan ihtiyaçlarının %52,1’ini kendi işletmesinden, 524,5’ini komşu işletmeden, %3,2’sini çevre pazarlardan, 52,1’ini devlet işletmelerinden, %2,1’ini uzak sürülerden ve %16’sını ise diğer kaynaklardan karşıladıkları tespit edilmiştir. Yine Karakuş ve Akkol (2013) tarafından Van ilinde yapılan araştırmada, yetiştiricilerin damızlık ihtiyaçlarının %62,3’ünü kendi işletmesinden, %28,1’ini komşu işletmeden ve %9,6’sını ise kendi + komşu işletmeden karşıladığı belirlenmiştir. Elde edilen bu sonuçlar; literatürde belirtilen değerlerle benzerlik göstermektedir (Dellal ve ark. 2002; Soysal ve ark. 2005; Koyuncu ve ark. 2006; Şahin ve Olfaz 2019).

İşletme sahiplerinin damızlık dişi hayvanlarını işletmelerinde kaç yıl kullandıklarına ilişkin bilgiler Çizelge 4’de verilmiştir.

Çizelgede de görüldüğü gibi, yetiştiricilerin %58,14’ü (50 işletme) damızlık dişi hayvanlarını 5 yıldan daha fazla süre, %41,86’sı ise (36 işletme) 3-5 yıl arasında sürülerinde tutmaktadırlar. İncelenen işletmelerin hiç birinde damızlık dişi hayvanlar 3 yıldan daha az süre damızlık olarak sürüde kullanılmamaktadır.

Dönmez (2008) tarafından Bursa ilinde yapılan araştırmada, işletmelerin %2,1’inde koyunların 3, %2,1’inde 4 yıl, %36,2’sinde 5 yıl, %36,2’sinde 6 yıl, %12,8’inde 7 yıl ve 510,6’sında ise 8 yıl damızlıkta kullandıkları tespit edilmiştir. Genel olarak ise işletmelerin %72,4’ünde koyunların 5 ve 6 yıl olarak sürüde damızlık olarak kullanılmaktadır.

İşletme sahiplerinin damızlık erkek hayvanlarını işletmelerinde kaç yıl kullandıklarına ilişkin bilgiler Çizelge 5’de özetlenmiştir.

Çizelge 5. Damızlık erkek hayvanların işletmede damızlık olarak kullanılma süreleri

Table 5 Duration of using for breeding male animals

Süre	Sayı	Yüzde (%)
1-3 yıl arası	9	10,47
3-5 yıl arası	36	41,86
5 yıldan fazla	41	47,67
Toplam	86	100,00

Çizelgede verildiği gibi, yetiştiricilerin %47,67'si (41 işletme) damızlık erkek hayvanlarını 5 yıldan daha fazla süre, %41,86'sı ise (36 işletme) 3-5 yıl arasında sürülerinde tutmaktadırlar. İncelenen işletmelerin sadece %10,47'sinde damızlık erkek hayvanlar 3 yıldan daha az süre damızlık olarak sürüde kullanılmaktadır. Normal şartlar altında damızlık koçların sürüde ortalama olarak iki yıl kullanılmaları gerekmektedir. Koçların daha uzun süre sürüde damızlık olarak kullanılmaları sürü içerisinde akrabalığın artmasına ve buna bağlı olarak ta istenmeyen sonuçların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Ayrıca, koçların damızlıkta kullanım süresinin artmasına bağlı olarak, elde edilecek genetik verim seviyesi düşeceğinden koçlar sürüde damızlık olarak uzun süre kullanılmamalıdır.

Dönmez (2008) tarafından Bursa ilinde yapılan araştırmada, işletmelerin %2,1'inde 1 yıl, %38,3'ünde 2 yıl, %46,8'inde 3 yıl, %12'sinde ise 4 yıl damızlıkta kullanıldıkları tespit edilmiştir. Genel olarak ise işletmelerin %72,4'ünde koyunların 5 ve 6 yıl olarak sürüde damızlık olarak kullanılmaktadır. Yine, Ceyhan ve ark. (2015) yaptıkları bir araştırmada, dişi damızlıkların ortalama olarak 4,1 yıl, erkek damızların ise 5,9 yıl olarak sürüde damızlık olarak kullanıldıkları belirlenmiştir. Direk ve ark. (2000) tarafından Konya ilinde yapılan araştırmada, erkek damızlık hayvanların damızlıkta kullanılma süresinin 3-3,5 yıl olduğunu bildirilmiştir.

Genel olarak, erkek damızlık hayvanların sürüde tutulma süreleri literatürde belirtilen değerlere benzer bulunmuştur.

## Sonuç ve Öneriler

Yetiştiricilerin birçoğu geleneksel üretim sistemini babadan öğrenerek devam ettirdiğinden dolayı işletmelerin çoğunda sürdürülebilir bir üretim sistemi oluşturulamamış ve düşük kârla yetiştiricilik yapmaya devam etmektedirler. Ordu ilindeki yetiştiricilerin damızlık ihtiyaçlarının önemli bir kısmını kendi sürülerinden ve komşu sürülerden karşılamalarına bağlı olarak sürü içerisinde akrabalık artmakta ve akrabalık generasyonlar ortaya çıkmaktadır. Akrabalığın artmasına bağlı olarak, koyunculuk işletmelerinde önemli verim kayıpları oluşmakta, yavru ölümlerinin ya da sakat doğumların oranı artmaktadır. Ordu ilinde devlete ait olan ve pedigri yetiştiricilik yapan işletmelerden damızlık olarak tercih edilen hayvanların oranı oldukça düşük düzeydedir. Bu sorunların aşılabilmesi için;

- Öncelikli olarak devlet üretme çiftliklerinde ya da damızlık birliklerinde yetiştirilen yüksek verimli, pedigri kayıtları tutulan ve hastalıklardan arı damızlık hayvanların koyunculuk yapan işletmelere mümkün olduğunca dağıtılması sağlanmalıdır. Bu durumda koyunculüğün uluslararası rekabet gücü ve pazar payı artırılabilir.

- Kaliteli damızlık hayvanların yetiştiricilere temin edilmesinde yetiştirici birlikleri aktif görev almalıdır.
- Damızlık koç kullanımında yetiştiricilerin genellikle kendi hayvanlarını tercih etmeleri sonucunda, akrabalık yetiştiriciliğinin artmasına bağlı olarak ortaya çıkan genetik kusurlar ve verim düşüklüğü konularında yetiştiriciler bilinçlendirilmelidir.
- Koyunculuk yapan işletmelerin ihtiyaç duydukları kaliteli damızlık hayvan ihtiyaçlarının tam olarak karşılanabilmesi için, devlet üretme çiftlikleri ve damızlık birlikleri daha fazla damızlık hayvan yetiştirmeli ve özel damızlıkçı işletmelerin sayısını artırılmalıdır.

## Kaynaklar

- Bakır G, Mikail N, Baygeldi S. 2017. Siirt İli Küçükbaş Hayvan İşletmelerinde Barınakların Mevcut Durumu. Türkiye Tarımsal Araştırmalar Dergisi. 4(3): 241-250.
- Bilginturan S, Ayhan V. 2009. Burdur ili damızlık koyun ve keçi yetiştiriciler birliği üyesi koyunculuk işletmelerinin yapısal özellikleri ve sorunları üzerine bir araştırma. Hayvansal Üretim Dergisi. 50(1): 1-8.
- Boz İ. 2013. Doğu Akdeniz Bölgesi'nde Süt Sığırcılığı Yapan İşletmelerin Yapısı, Sorunları ve Çözüm Önerileri. KSÜ Doğa Bilimleri Dergisi. 16(1):24-32.
- Cengiz F, Karaca S, Kor A, Ertuğrul M, Arık İZ, Gökdağ Ö. 2015. Türkiye Ziraat Mühendisliği VIII. Teknik Kongresi. Küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinde değişimler ve yeni arayışlar. 12-16 Ocak, Ankara.
- Ceyhan A, Şekeroğlu A, Ünalın A, Çınar M, Serbest U, Akyol E, Yılmaz E. 2015. Niğde ili koyunculuk işletmelerinin yapısal özellikleri ve sorunları üzerine bir araştırma. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Doğa Bilimleri Dergisi, 18(2), 60-68.
- Dayan YA. 2007. Norduz Koyunu yetiştiriciliği yapılan kimi İşletmelerin yapısal özellikleri. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Zootečni ABD, Yüksek Lisans Tezi, 49s.
- Dellal G, Eliçin A, Tekel N, Dellal İ. 2002. GAP bölgesinde küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin yapısal özellikleri. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü, Yayın no:82. Ankara.
- Demir PA, Işık SA, Aydın E, Yazıcı K, Ayvazoğlu C. 2015. Ardahan ilinde koyun yetiştiriciliğinin sosyo-ekonomik önemi. Van Veterinary Journal. 26(3):141-146.
- Direk M, Öztürk A, Boztepe S. 2000. Konya ilindeki koyunculuk işletmelerin yapısal özellikleri. Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi. 14(21): 49-58.
- Dönmez O. 2008. Bursa ili koyunculuk işletmelerinin yetiştiricilik açısından yapısı. Namık Kemal Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Tekirdağ, 51 sayfa.
- Hanoğlu H. 2011. Küçükbaş hayvancılıkta organik yetiştiricilik nasıl yapılabilir? Hasad Dergisi, 27: 34-38.
- Karakaya E, Kızıloğlu S. 2014. Küçükbaş hayvancılık işletmelerinin örgütlenme yapısı Bingöl ili örneği. Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi. 1(4):552-560.
- Karakuş F, Akkol S. 2013. Van ili küçükbaş hayvancılık işletmelerinin mevcut durumu ve verimliliği etkile-yen sorunların tespiti üzerine bir araştırma. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi. 18(1-2): 9-16.

- Kaymakçı M. 2013. İleri Koyun Yetiştiriciliği. Genişletilmiş 4. Baskı, Bornova, İzmir, 370 pp.
- Koyuncu E, Pala A, Savaş T, Konyalı A, Atasoğlu C, Daş G, Ersoy D E, Uğur F, Yurtman, DY, Yurt HH. 2006. Çanakkale koyun ve keçi yetiştiricileri birliği üyesi keçicilik işletmelerinde teknik sorunların belirlenmesi üzerine bir araştırma. Hayvansal Üretim Dergisi. 47 (1): 21-27.
- Özsayın D, Everest B. 2019. Koyun yetiştiriciliği yapan üreticilerin sosyo-ekonomik yapısı ve koyunculuk faaliyetiyle ilgili uygulamaları. KSÜ Tarım ve Doğa Dergisi. 22(Ek Sayı 2): 440-448.
- Özyürek S, Türkyılmaz D, Dağdelen Ü, Esenbuğa N, Yaprak M. 2018. Erzincan ili koyunculuk işletmelerinin yapısal özellikleri ve sorunlarının işletme büyüklüğüne göre incelenmesi. Akademik Ziraat Dergisi. 7 (2):219-226.
- Soysal MI, Kök S, Gürcan KE, Özdüven LM. 2005. Edirne ili keçiciliği üzerine bir araştırma. Süt Keçiciliği Ulusal Kongresi. 26-27 Mayıs, 228-230, İzmir.
- SPSS 2008. SPSS Statistics Base 17.0 for Windows User's Guide. Chicago. SPSS Inc. ISBN: 978-1-56827-400-3
- Şahin Y, Olfaz M. 2019. Tokat Bölgesi koyunculuk işletmelerinde uygulanan yetiştiricilik ve kuzu büyütme uygulamalarının incelenmesi. Blacksea Journal of Agriculture. 2(3): 171-180.
- Tozlu Çelik H. 2016. Ordu ili küçükbaş hayvancılığının mevcut durumu, sorunları ve çözüm önerileri. Türk Tarım- Gıda Bilimi ve Teknoloji Dergisi. 4(5):345-351.